

Nr 92.

Ankom till riksdagens kansli den 18 maj 1917 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om anslag till belöning för förslag beträffande maskinell upptagning av torv m. m.

(1:a avd.)

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion nr 201 av herr *Modig* har hemställts, att riksdagen ville anvisa och ställa till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande *dels* 100,000 kronor till belöning för bästa inkomna förslag beträffande maskinell upptagning av torv, *dels* 500,000 kronor till en snarast görlig företagen utdikning av bränntorvmossar och anläggning av vägar etc. på statens mark; samt slutligen att torvlånefonden måtte utökas med ett belopp av 1,000,000 kronor att, på därför skäligen ansedda vilkor, ställas till disposition för enskilda torvmossägare för anläggningsarbeten i samma syfte å privata mossar.

Till stöd härför har anförts följande:

»I den till riksdagen avlåtna regeringspropositionen rörande torvfrågan finnas inga som helst riktlinjer angivna på vad sätt det importerade bränslet skulle kunna ersättas med inhemskt.

Importen rör sig om cirka 6 miljoner ton stenkol i värde före kriget av ungefär 90 miljoner kronor och numera av cirka det tredubbla beloppet. Efter kriget synes det knappast troligt, att priset för det importerade bränslet skall åter nedgå till det förut gällande, utan måste man tvärtom antaga, att prisen länge komma att hålla sig i liknande nivå som nu eller åtminstone exceptionellt högt mot priserna före kriget. Storleken av denna *import* torde därför bli fullt jämförlig med vår *export* av järnhanteringens produkter. Det rör sig sålunda

om synnerligen stora värden och bör det därför vara av största vikt för oss att på allt sätt söka möjliggöra tillgodogörandet av det inhemska bränslet.

Under de senaste åren hava gjorts mycket lyckade försök med att vid förbränningen av torven först gasifiera denna och därefter genom tillförsel av luft förbränna gasen. Det visade sig, att på så sätt en fullkomlig förbränning av lufttorkad torv kunde åstadkommas och detta även, om vattenhalten vore så hög som 50 procent. Dessa försök visa att, om eldstäderna avpassas efter bränslet, *detta och till fullo* kan utnyttjas.

Svårigheter hava emellertid yppat sig att erhålla torv i önskade kvantiteter och till billigt pris. Det bör därför ligga i det allmänna intresset, att dessa svårigheter undanröjas.

Vid en modern torvfabrik kan den per dygn och man upptagna kvantiteten torv beräknas till 2.5 ton hänfört till lufttorkat tillstånd. Utgår man exempelvis från att 2 miljoner ton importerad stenkol skola ersättas med motsvarande kvantitet torv, skulle torvupptagningen behöva omfatta 4 miljoner ton torv. För att upptaga denna kvantitet under tre månaders arbetstid och dess vidare behandling skulle det krävas 16,000 arbetare härför. Att åstadkomma ett dylikt antal arbetare för torvupptagning och behandling under viss tid av året är omöjligt, så framt enbart svensk arbetskraft skall komma till användning.

Andra utvägar måste därför sökas.

Att arbetet med den lufttorkade torvens transport till järnvägsstation och distribuering i övrigt även är krävande, är tydligt. Detta arbete kan emellertid fördelas över större delen av året och ställer därför icke så stora anspråk på stor arbetspersonal som själva torvupptagningen, allra helst som en mångfald redan kända moderna transportmedel stå till förfogande. Från denna sida av torvbehandlingen bortses därför i detta sammanhang.

Annorlunda förhåller det sig med själva torvupptagningen och den därmed förenade behandlingen av den upptagna torvdyn. Mekaniska hjälpmedel finnas visserligen även härför, som tillverkas inom landet, men äro icke av tillräcklig effektivitet för möjliggörandet av torvupptagning i så stor skala, att med desammas tillhjälp vår bränslefråga kan bringas framåt mot sin lösning.

Ett effektivt system med fulländade tekniska hjälpmedel måste därför utfinnas. Med tanke på torvfrågans kolossala ekonomiska betydelse för landet är det förvånande, att så litet ännu blivit gjort på detta område. Att tänka sig att våra uppfinnare och konstruktörer

skola vara hågade att utan utsikt till ersättning uttänka nya system och konstruera erforderliga maskiner för *torvupptagning i stort* vore hopplöst. Torvfabrikanterna själva förfoga ej heller över erforderliga medel. Staten, som skulle hava enorm nytta av att torv kunde göras disponibel i stora kvantiteter, bör därför ingripa med understöd.

För att påvisa vad som *verkligen* står att vinna på detta område hänvisas till bifogade broschyr angående anläggningarna vid Wiesmoor i Oldenburg. Icke nog med att torven kan upptagas och beredas till ett pris av 5 mark per ton och här nyttiggöras i stor utsträckning, utan mossen blir tillika gjord odlingsbar.

Goda skäl synas sålunda tala för, att en allmän tävlan om bästa förslagen för utfinnande av anordningar och konstruktion av maskinerier för massproduktion av torv utlyses och att riksdagen anslår en summa, exempelvis 100,000 kronor, att uppdelas i pris som belöning för de bästa inkommande förslagen, vare sig inhemska eller utländska.

Då givetvis det kan dröja länge, innan ett fullt tillfredsställande förslag för ernående av utbyte av den manuella kraften mot den maskinella kan åstadkommas för en rationell exploatering av våra torvmossar, måste under tiden *ingen dag försättas för nödiga förarbeten*, såsom utdikning, anläggning av vägar, etc. till mossarna och bör staten i detta hänseende gå i spetsen och visa vägen för andra genom dylika förarbeten på staten tillhöriga mossar.»

Såsom framgår av ovanstående avser förevarande motion åtgärder av olika slag från statens sida i syfte att främja landets torvproduktion.

Utskottet.

I likhet med motionären inser utskottet angelägenheten av att produktionen av nämnda viktiga bränslemedel i möjligaste mån ökas. I sådant avseende torde förbättrade upptagningsmetoder givetvis vara av stor betydelse, och synas förty uppfinningar, som äro ägnade att föra spörsmålet i denna del närmare sin lösning, förtjänta av statsmakternas understöd.

Motionärens förslag att riksdagen skulle anvisa anslag speciellt för uppfinningar beträffande maskinell upptagning av torv kan utskottet emellertid icke biträda. Möjlighet torde nämligen icke saknas, att därest en uppfinning å ifrågavarande område skulle befinnas därav vara förtjänt, till densamma erhålla statsunderstöd från de till Kungl. Maj:ts förfogande ställda medel till torvtillgångarnas tillgodogörande, från vilket anslag gång efter annan bidrag lämnats för utexperimenterande av olika metoder för framställande av torv.

Vad beträffar i motionen berörda förarbeten för tillgodogörande

av staten tillhöriga bränntorvmossar, vill utskottet, som inser vikten av vidtagande för närvarande av särskilt sådana åtgärder, vilka kunna beräknas med kortast möjliga tidsutdräkt föra till praktiska resultat i fråga om torvtillverkningen, understryka betydelsen av att nödig utdikning snarast verkställas av dylika mossar. — För sådant ändamål anser jämväl utskottet, att särskilda medel böra av riksdagen anvisas. Beträffande det erforderliga beloppets storlek vill utskottet erinra att, enligt av vederbörande departementschef under punkt 53 i nionde huvudtiteln till innevarande års riksdag lämnad uppgift funnes vid ingången av år 1917 å tidigare av riksdagen för torvtillgångarnas tillgodoseende anvisade medel ett odisponerat belopp av i runt tal 64,000 kronor, ävensom att riksdagen innevarande år för samma ändamål beviljat 50,000 kronor för år 1918 med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1917 förskottera beloppet. Med hänsyn härtill torde enligt utskottets uppfattning det nu ifrågasatta anslaget för närvarande kunna begränsas till 100,000 kronor.

Vad angår den i motionens sista punkt gjorda framställningen i fråga om ökning av torvindustrilånefonden, så torde denna få anses besvarad genom vad utskottet i utlåtande nr 71 angående regleringen av utgifterna för kapitalökning i vad angår jordbruksärenden tillstyrkt i fråga om kapitalökning för ifrågavarande fond.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

1) att riksdagen må i anledning av den av herr Modig väckta motionen för utdikning av staten tillhöriga, lämpligt belägna bränntorvmossar å extra stat för år 1918 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att under innevarande år låta utanordna erforderligt belopp.

2) att förevarande motion i vad den icke blivit besvarad genom vad utskottet här ovan tillstyrkt ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 18 maj 1917.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.